

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number: 2C0033

VOCATIONAL EDUCATION

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : 2C

ISSN : 1308-7355

© 2010 www.newwsa.com

Gülçin Üstün

Gazi University

gutsun@gazi.edu.tr

Ankara-Turkey

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TOPLUMDA VE ÇALIŞMA HAYATINDA KADIN,
GIYSİLERDEKİ DEĞİŞİMLER VE MODA FAKTÖRÜ**

ÖZET

Cumhuriyetin kurulması ve Mustafa Kemal Atatürk'ün çabaları ile birlikte kadınların birçok alanda geniş haklar elde etmesi, onların iş yaşamlarının aktif olarak başlamasında büyük rol oynamıştır. Tarihsel tarama yönteminin kullanıldığı çalışma, büyük önderin Türk kadınına verdiği önemi, onları her alanda erkeklerle eşit haklara sahip görmek istemesi ve bu yönde göstermiş olduğu çabaları ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Özellikle kılık kıyafet inkılâbı, Türk kadınının çehresini yeniden yapılandırmış, modernleşme ve çağdaşlaşmanın bir göstergesi olarak Cumhuriyet döneminin en önemli mücadele alanı olmuştur. Cumhuriyet ile Türk kadınının kazanmış olduğu haklar, etkin biçimde çalışma hayatının içersinde yer alması, moda olgusundan haberdar olmalarını ve değişen moda çizgilerini de yakından takip etmelerini sağlamıştır. Cumhuriyetten günümüze her dönemin değişen dinamikleri, kadınların çalışma giysilerine yansımış; ilk yıllarının klasik şıklığı, günümüzde yerini rahatlığın ön plana çıktığı çizgilere bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çalışan Kadınlar, Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Döneminde Kadın Giyimleri, Moda, Cumhuriyet Kadını

**THE WOMEN, CHANGES IN GARMENTS AND FASHION FACTOR IN THE COMMUNITY AND
THE WORKING LIFE SINCE THE FOUNDATION OF REPUBLIC UNTIL TODAY
ABSTRACT**

Women's acquisition of extensive rights in many fields by the help of the foundation of the republic and Mustafa Kemal Atatürk's efforts, plays a great role in the beginning of their professional work life. This study, in which the historical scanning technique is used, has an importance due to its purpose of pointing out the great leader's consideration for Turkish women, his desire to see women possessing equal rights with men in every field and his efforts to achieve these objectives. Especially the clothing and costumes reform has recreated the appearance of the Turkish women and has been the most important struggle of the Republic era as an indicator of modernization. The rights obtained by Turkish women by the foundation of the republic and consequently the active involvement of the Turkish women in working life allowed them to be aware of the fashion phenomena and closely follow the changing fashion trends. Dynamics of every epoch since the founding of the republic has been reflected on the women's working clothes and nowadays, the classical elegance of the early years has left its place to the trends where the comfort is the main concern.

Keywords: Working Women, Mustafa Kemal Atatürk, Women's Clothing in the Republic Term, Fashion, Republic Women

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Giysiler, Sadece vücudu dış etkilerden korumak amacıyla kullanılan bir vasıta değil, bunun yanında insan topluluklarının sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılayan bir araçtır. Aynı zamanda süslenme ve şık görünme isteğini yerine getirmek için de kullanılmaktadır (Kırzioğlu, 1992: 73).

Moda ise gerçek anlamda değişmeye inanan, değişme yoluna girmiş toplumlarda ortaya çıkar. Bu nedenle bir yandan ekonomiye bir yandan da toplumsal yapıya sıkı ama değişken bir biçimde bağlıdır (Altınay vd., 1992: 2).

Moda aracılığıyla bireyler, içinde yaşadıkları evrenin üstün gücüne, başına buyrukluğuna ve kayıtsızlığına karşı çıkmaya çalışırlar. (Frisby ve Simmel, 2005: 42)

Giyime yönelik moda hareketlerinin temelinde onu taşıyan kişileri ayrıcalıklı kılma dürtüsü yatar. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giyim modasının en sadık takipçileri, ekonomik özgürlüğünü kazanmış çalışan kadınlardır.

Türk kadınının etkin biçimde toplum hayatının içersinde yer alması ve daha yaygın biçimde moda olgusundan haberdar olması ise büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu takiben birçok hakkı elde etmesi ile başlamıştır.

Aslında tarihe dönüp bakıldığında Orta Asya'da kurulmuş olan ilk Türk devletlerinde kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olduğu göze çarpar. Bu dönemde kadınların toplum hayatının içinde yer alarak etkin görevleri yüklendiği dikkati çekmektedir (Tezel, 1983: 1).

Ancak Osmanlı Devleti ile birlikte kadınların siyasî, ekonomik, askerî, kültürel hakları tamamen yok olmamakla birlikte gerilemiştir. Türklerin 751 yılındaki Talas Savaşı sonrasında İslamiyeti kabul etmeye başlaması bunun başlıca nedeni olmuştur. Arap ve Fars geleneklerinin zaman içersinde Türk gelenekleri üzerinde etkinliğini arttırması kadınlara tanınan hakları kısıtlamıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarında saygın bir yere sahip olan Türk Kadını, bu statüsünü devletin yükselişi ve sınırlarının genişlemeye başlaması ile kaybetmeye başlamıştır (Doğramacı, 1997: 19).

Lale Devri(1718-1730),kadınların dışa açılma, kendini gösterme ve varlığını kanıtlama çabalarının tekrar yükseldiği bir dönem olarak dikkati çeker. Osmanlı geleneksel giyim kurallarının değişmesinde önemli rol oynayan bu dönemden sonra, kadın giysilerinde görülmeye başlayan değişiklikler saray tarafından daima engellenmeye çalışılmış, sürekli olarak kanunlar çıkartılmıştır (Koç ve Koca, 2010: 37).

Tanzimat dönemine (1839-1876) kadar kadınları konu alan uyarı ve yasaklamaların, öncelikle giyim-kuşam ve kadınların gezinti yerlerindeki, alışveriş sırasındaki vb. davranışlarını düzenleme yönünde olduğu görülmüştür. Aynı tür kısıtlamalar Tanzimat sonrasında çıkarılan yasalarda da varlığını sürdürmüştür (Koca, 1998: 86), (Alkan, 1990: 88).

Osmanlı devletinin sonlarına doğru II. Meşrutiyet'in (1908) ilanının ardından kadınlar, hayır dernekleri vb. yerlerdeki toplantılara katılarak, dergi ve gazeteler çıkararak, "kamusal alan" yaratılmasına ve kadının sosyal yaşamdaki yerinin genişletilmesine katkıda bulunmaya çalışmışlardır. (Çakır, 1996: 125).

Buna bağlı olarak önceki dönemlerde de sık sık gündeme gelen kadınların kılık ve kıyafetlerine ait tartışmaların, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde daha da yoğunlaştığı söylenebilir. Bu tartışmaların Batılı kadınların sahip olduğu hakların Osmanlı Müslüman kadınlarına da tanınması ve giysilerde de benzer değişiklik istekleri sonucu gündeme geldiği dikkati çekmektedir (Kaplan, 2001: 139).

Özellikle II. Meşrutiyet döneminde kurulan kadınlarla ilgili meselelere yönelmiş dernekler kılık kıyafet alanında da çalışmalar yapmaya önem göstermişlerdir. Yeni bir giyim tarzını Osmanlı toplumuna benimsetmeyi gaye edinen bu kuruluşlar yazı ve yayınlarında, kadın giysilerinin kadının sosyal hayata katılmasını kısıtlamayacak bir tarzda olması gerektiği üzerinde durmuştur (Oktar, 1998: 48).

Bu dönemde kadın haklarını savunan dernek üyesi kadınların peçesiz giysiler giyinmeleri, bu şekilde fotoğraf çektirmeleri, sokaklarda peçesiz gezmeleri, çok az da olsa başörtüsü kullanmayan şapkalı Müslüman kadınların görülmesi, "Kadının Özgürleşme" gayretleri olarak dikkati çekmiştir (Kaplan, 2001: 142).

Bu dönemde aydın Türk kadınının gerek düşünce alanında, gerekse siyasi ve toplumsal haklar yönünde ciddi adımlar atarak, kadın statüsünün değerlendirilmesi amacıyla 28 Nisan 1913'de kurduğu Teali-i Nisvan Cemiyeti (*Kadınların Durumunu Yükseltme Derneği*) Osmanlı Devletinin ilk feminist örgütü sayılabilir. Cemiyet'in başındaki isim ise Halide Edip Adıvar'dır. Dernek üyelerinin yüzleri açık resim çektirmeleri ve bir bölümünün tamamen Avrupai giyim tarzı dikkat çekmektedir. (Şekil 1) O yıllarda modayı tamamen yurt dışından gelen moda dergilerinden takip eden bu kadınlar küçük bir zümreyi oluşturuyor olsalar da yaptıkları Türk kadını için bir devrim niteliğindedir.

Şekil 1. 1913'de kurulan Teali-i Nisvan Cemiyeti Kadınları
(Figure 1. Women of Teali-i Nisvan Community founded in 1913)
(Kaynak: Gönüller; 2009)

Kadınlar mahrem yaşamın dışına taşıkça, devlet kadınının dış yaşamını disiplin altına almak için ardı ardına fermanlar çıkarmış hatta polisiye önlemler almıştır (Göle, 1991: 70).

I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle giderek artan sayıda kadın çalışma hayatına girmek zorunda kalmıştır. Türk kadını savaş sırasında gerek cephede, gerekse cephe gerisinde tüm gücü ile hizmet vermiş ancak 1913 yılında Bedra Osman adlı bir hanım ve arkadaşlarının telefon şirketinde çalışma girişimi, Türk kadınlarının ev dışına çıkması ve çalışması fikrinin sembolü olarak büyük yankı uyandırmıştır (Demirdirek, 1993: 9). Bu zorlu dönemde daha önce erkeklerin yapmakta olduğu birçok iş alanında çalışma hayatına atılan kadınlar aynı zamanda öğretmenlik, hemşirelik gibi bazı meslek dallarında da faaliyet göstermeye başlamıştır.

Osmanlı kadınlarının statüsü, 1919-23 yıllarında verilen Bağımsızlık Savaşı sırasında daha da yükselmiştir. Savaş, hem

erkeklerin askere alınması nedeniyle onların görevlerini kadınların devralmasına, hem de erkeklerle omuz omuza savaşmış olmaları nedeniyle, önemli rol değişimlerine yol açmıştır. Savaş sonrasında ekonomik koşulları ve erkek nüfustaki azalma, kadınların ekonomik ve kamusal yaşama katılmaları açısından ayrıca elverişli bir ortam yaratmıştır. Bu koşullarda, kadının eğitimi ve meslek sahibi olması, bir devlet politikası olarak benimsenmiştir (Çakır, 1996:125), (Çakır, 1991: 139)

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Çalışma Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte gerçekleştirilmeye başlanan reformların Türk kadını üzerindeki etkilerini incelemek ve moda olgusunun Türkiye'nin değişen giyim kuşam kültürüne etkilerini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün kadına verdiği önem, ailede ve çalışma yaşamı içerisinde kadının yerini belirleme ve toplumu bir bütün haline getirmede önemli rol oynayacak giyim kuşam birliği oluşturma çabalarını irdeleyen çalışma, günümüz genç kuşaklarını verilen mücadeleden haberdar etmeyi amaçlamaktadır. Türk kadınının toplumsal yaşamla birlikte çalışma hayatının içerisinde yer almasını takiben bugün sahip olduğu yeri kazanırken geçirdiği zorlu süreç içerisinde giysilerindeki değişimi ve moda unsurunu giysilerine yansıtışına dikkat çekme açısından da önem taşımaktadır.

3. YÖNTEM (METHOD)

Araştırma verilerinin toplanmasında tarihsel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntem; geçmiş zaman içinde meydana gelmiş olay ve olguların araştırmasında ya da bir problemin geçmişle olan ilişkisi yönünden incelenmesinde kullanılmaktadır. Tarihi yöntem, gerçeği bulmak, bir başka deyişle, bilgi üretmek için geçmişin eleştirel bir gözle incelenmesi, analizi, sentezi ve rapor edilme sürecidir (Kaptan, 1995: 45-88). Araştırmacı başkalarından elde edeceği verileri kullanmak zorundadır, ne oldu" sorusuna yanıt arar ve asıl işlevi tarihsel olayları analiz etme ve yorumlamadır (Busha ve Harter, 1980: 92). Bu yönde araştırmacı tarafından konu ile ilgili kaynaklar, daha önce yapılmış çalışmalar ve araştırma kapsamında yer alan döneme ait dergi ve basılı kaynaklar taranarak incelenmiş ve araştırmanın amacı doğrultusunda düzenlenerek sunulmuştur.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında başlatılan kadın haklarına ve kıyafetlerine ait tartışmalar Cumhuriyet'in ilânından sonra da gündeme gelen en önemli meselelerden biri olmuştur. "Cumhuriyet vatandaşı" oluşturma gayretleri kadınlar söz konusu olduğunda "Cumhuriyet Kadını" kimliği ve kişiliği oluşturulması üzerinde yoğunlaşmaktadır (Sevim ve Diğerleri, 2006, 762)

31 Ocak 1923 tarihinde İzmir'de yaptığı konuşmada, kadınlarla ilgili olarak yapılacak inkılâpların adeta müjdesini veren Mustafa Kemal Paşa, uygar dünya içerisinde Türk kadınının yer almasının şart olduğunu açıklamaktadır. Cumhuriyet kadını çağdaşlaşma yolunda adeta bir simge olmakta, şerri hukuk sisteminden lâik hukuk sistemine geçişte kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında dinî baskının ortadan kaldırılmasında kadın ön plâna çıkarılmaktadır.

Yeni Türkiye devleti, bağlarını kopardığı Osmanlı devletinin aksine, dine değil ulusa dayalı olmuştur. Bu ulus bağı, en iyi, "yeni kadın"ın simgeleyeceği düşünülmüş ve nasıl ki, kadınların tecridi, örtünmeleri, kamusal alandan dışlanmaları şeriat döneminin çarpıcı bir göstergesi idiye, yasal olarak eşit yurttaş kabul edilmeleri de Cumhuriyet'in ayırt edici göstergesi sayılmıştır. Cumhuriyet'in resmi ideolojisi kadınların kamusal alana çıkmalarından,

meslek sahibi olarak ev dışında çalışmalarından yana şekillenmiştir (Üşür, 2000: 27)

Cumhuriyetin ilanı sonrasında süregelen bu faaliyetler, 1924 yılının hemen başında okullara gönderilen bir genelgeyle kadın öğretmenlerin derslere peçe ile girmelerinin yasaklanmasıyla aktif hale dönüşmüştür.

1926 yılından itibaren doğrudan valiliklerin takibi ve denetimi ile kent merkezlerinde peçe ve çarşafın yasaklanması yoluna gidilmiş, yine başta öğretmen okulları olmak üzere eğitim kurumlarına devam edenlerin modern bir giyim tarzını kullanmalarına azami özen gösterilmiştir (Göksel, 1988:140).

Türk kadınının çalışma yaşamının içinde yer alması ve sosyal konumu Cumhuriyetin ilânından itibaren Türk kadınına verilen haklarla hız kazanmıştır. Çünkü Cumhuriyetin ilanı Türkiye için yalnızca yeni bir siyasal rejimin kabul edilmesi değil aynı zamanda toplumsal değişim sürecinin de başlangıcı olmuştur. Bu bağlamda cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kadınlara yönelik gerçekleştirilen düzenlemeler, kadının sosyal değişimin odak noktasında olacağını ve toplumun bu yeni değişim döngüsünde önemli roller üstleneceğini ortaya koymaktadır (Osma, 2006: 89).

Bin yıllık bir imparatorluktan Cumhuriyete geçerken her alanda yapılacak yenilikçi batıya dönük reformlar, yeni toplum-yeni insan yaratmada, iktisadi ve sosyal bakımdan ülkeyi ayağa kaldırmak açısından gerekli olurken kadınlarda bu değişimin odak noktalarından olmuştur (Tanilli, 2007: 237).

Atatürk, Cumhuriyetin ilânından itibaren Cumhuriyet öncesi plânladığı ve değişik şekillerde ifade ettiği kadının sosyal, ekonomik ve siyasal alanlardaki yerini alması konusundaki düşüncelerini hayata geçirmiş ve Türk kadınının toplumdaki konumunu iyileştirici uygulamalarına başlamıştır. Atatürk'ün 1916'da henüz Doğu cephesi kumandanıyken çevresindeki kişilerle yaptığı sohbetler sırasında kadınlara ilgili sorunları tartıştığı, kadınların iyi yetiştirilmesinin topluma sağlayacağı yararları ve çalışma yaşamında kadına da yer verilmesi gibi hususları vurguladığı (Feyzioğlu, 1986: 541) dikkate alındığında aslında bu düzenlemelerin çok uzun bir süredir Atatürk'ü meşgul ettiği anlaşılmaktadır.

Bu nedenle 28 Kasım 1925 tarih ve 230 sayılı resmi gazetede yayınlanan 671 no' lu Şapka İktisası hakkındaki kanun ile Atatürk giyim konusundaki ilk düzenlemeleri gerçekleştirmiştir. Erkeklere ve kadınlara daha modern bir dış görünüş sağlayabilmek amacıyla düzenlenen bu kanun ile batılı giyim tarzı benimsenmiştir. Daha sonra aynı kanun maddesine istinaden 13-12-1934 tarih ve 2879 sayılı resmi gazetede yayınlanan 2596 no'lu kanunun 5.maddesi ile "Türkiye devleti nezdinde memur bulunanların kıyafetleri beynelminel mer'i adetlere tabidir" ibaresi eklenerek çalışma hayatının ilk kılık kıyafet yönetmeliği resmen oluşturulmuştur (Erden, 2002: 387).

Kıyafet inkılâbı ile artık Türk milleti az çok ortak sayılabilecek bir giyim kuşam tarzına ulaşmıştır. Kadın kıyafeti konusunda ise teşvik edici olunmuş ama hiçbir zaman zorlayıcı olunmamıştır. Ancak devlet dairelerinde modern giyim hâkim kılınmıştır (Sarısaman, 1999: 1101-21).

Daha sonraki yıllarda her kurum kendi içinde kılık kıyafet yönetmeliğini uygulamaya koymakla birlikte, genel olarak resmi kurumlara ait kadın kılık kıyafet yönetmeliği; "elbiseler, temiz, düzgün, ütülü, sade, ayakkabılar ve çizmeler sade ve normal topuklu, baş açık, saçlar düzgün taranmış ve toplanmış olur. Kurum içinde baş örtülmez. Dikkat çekici aşırı geniş veya dar, kolsuz ve çok açık yakalı gömlek, bluz ve elbise giyilmez. Etek boyu dizden yukarı olmaz, çorapsız bulunmaz ve terlik gibi ayakkabı kullanılmaz. Göze batacak

şekilde makyaj yapılmaz, aşırı derecede parfüm veya ziynet eşyası takılmaz" şeklinde belirlenmiştir (Resmi Gazete, 1982: 2879).

Mustafa Kemal Paşa meclislerinde kadınlara yer vererek onların da toplum içersinde söz sahibi bireyler oldukları yönünde yüceltmıştır. Onun bu tutumu yeni giyim tarzı için özendirici olmuş, eşi Latife hanım döneminin en çağdaş kadını olarak başı çekmiştir. İl ve ilçelerdeki bürokrat hanımları, bayan öğretmenler ve bayan memurlar da aynı yolu takip etmişler, buldukları yerde modern giyimün öncüsü ve temsilcisi olmuşlardır (Sarısaman, 1999: 1101-21).

Atatürk 1925'de kadınların kıyafetleri konusunda şöyle demektedir: "Kadınlarımızın yüzlerini dünyaya göstermelerine izin verelim ve dünyayı daha yakından görüp tanıyabilmeleri için, gözlerini açmalarını sağlayalım! Bunda korkulacak hiçbir şey yoktur. Bu önüne geçilemeyecek bir gelişmedir. Bu yolda atılacak olumlu adımlar, ulusumuz için daha tatmin edici ve başarılı sonuçlar almamızı sağlayacaktır" (Tuncer, 1989: 163).

Modernleşme ve çağdaşlaşmanın bir göstergesi olarak kıyafet Cumhuriyet döneminin en önemli mücadele alanı olmuştur. Kadınlar Avrupa modasına uygun kıyafetler giymeye, toplum içersinde yer almaya, bizzat ülkeyi yönetenlerce teşvik edilmiştir.

Erkek kıyafetinde bu şapka kanunuyla gerçekleştirilirken, İslam toplumları için daha hassas olan kadın kıyafetlerinde ise daha geniş zamana yayılan, ama sonuçta modernleşmenin amaçlandığı bir süreç tercih edilmiştir. Bu noktada eğitim, kitap, gazete, dergi gibi basın yayın araçları kullanılan en önemli araçlar olmuştur

Kılık kıyafet inkılabının topluma yaygınlaştırılmasında kuşkusuz çalışma hayatında yer alan kadınların da büyük katkıları olmuştur. Çünkü genellikle iyi eğitilmiş, yüksek gelir grupları içersinde yer alan bu kişilerin kabul ettikleri yeni giyim tarzları, zamanla diğer sosyal guruplar tarafından da benimsenerek taklit edilmeye başlanmıştır.

Atatürk konu ile ilgili fikirlerini dile getirdiği konuşmalarında kadınların çalışma hayatı içersinde yer alması gerektiğinin sık sık üzerinde durmuş, düşüncelerini şu ifadelerle dile getirmiştir.

"Bugünün gereklerinden biri de kadınlarımızın her hususta yükselmelerini temindir. Bu sebeple kadınlarımız da alim ve teknik bilgi sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün tahsil derecelerinden geçeceklerdir. Sonra kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin yardımcısı ve koruyucusu olacaklardır" (Kocatürk, 1984: 98).

Atatürk bir başka söyleminde de; "Daha selametle, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır. Bu yol, büyük Türk kadınına çalışmamıza ortak yapmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmi, ahlaki, içtimai, iktisadi hayatta erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve koruyucusu yapmak yoludur" demektedir (Genel Kurmay Başkanlığı, 1981: 326).

1926 yılında Medeni Kanunun kabul edilmesi Türk kadınına bugün sahip olduğu hakların çoğunun verilmesini sağlamıştır. Çalışma yaşamı içersinde yavaş yavaş yer almaya başlayan kadınlar 1934 yılında seçme ve seçilme haklarına da kavuşarak, artık erkeğin sosyal yaşamının her alanındaki görevlerini yapabilecek konuma gelmiştir. Artık çalışan kadın ev ve iş kadınlığı gibi en az iki toplumsal rolü birden üstlenmek zorundadır.

Yeni bir toplum, yeni bir kültür ve hayat tarzı oluşturulmasına çalışılan bu dönemde, çalışmalarıyla takdir toplayan ve kamuoyunu etkileyen Türk Ocakları ve Türk Kadınlar Birliği gibi dernekler, toplumu Avrupalılaştırmak, yeniden şekillendirmek, kıyafetten el sanatlarına, ev dekorasyonuna varıncaya kadar yeni bir zevk düzenine

geçişini sağlamak görevini üstlenmiştir (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, 1930). Türk Kadınlar Birliği, atölyelerinde Avrupa modasının izlerini taşıyan kıyafetler üretmekte, açtığı biçki-dikiş kurslarıyla yeni kıyafetlerin şekillerini topluma benimsetmeye çalışmaktadır. Konferans ve yayınlarla "Cumhuriyet kadını" oluşturma çabalarını destekleyen Türk Kadınlar Birliği derneği, moda ve bu konudaki faaliyetleriyle diğer derneklere örnek olmaktadır. Kılık kıyafet alanında alınan değişim kararıyla birlikte hız kazanan yenilik hareketleri yerel yönetimlerin aldığı önlemler sonucunda gittikçe yaygınlaşmaktadır. Peçe takan, çarşaf giyen ve sarık sararak gezen kişilerin sayısı azalarak, modayı takip eden ve benimseyenler çoğalmıştır. Bu kişilerin öncülüğünde "Cumhuriyet vatandaşının kıyafeti" yani "Türk toplumunun" görüntüsü belirlenmektedir (Kaplan, 1998: 178).

1930 yılında yerel seçimlerde, 1934 yılında da genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verilen kadınların, genel olarak henüz istenilen düzeyde modern bir görünüm kazanamamış olmaları 1935 yılında toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın dördüncü büyük kurultayında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Meselenin modernleşme sürecinin doğal akışı içerisinde hallolacağı ve özellikle de eğitimli kızların, kadınların sayısı artıktıkça bu konuda gelişme sağlanacağı sıklıkla dile getirilmesine rağmen, aynı süreçte idari birtakım tedbirlerin alınması ve yürürlüğe konmasından da geri durulmamıştır. Bazı milletvekillerinin önerilerine karşın herhangi bir yasal düzenlemeye gidilmemiş olmasına rağmen, vilayet meclisleri ile belediye meclislerinin aldıkları ortak kararlar doğrultusunda peçe ve çarşafın yasaklanması için girişimler yapılmış ve uygulamalar ile elde edilen sonuçlar merkezi hükümet tarafından dikkatle takip edilmiştir (Gökacı, 2005).

Böylece cumhuriyetin ilanından 30'lu yılların sonlarına değin devam eden süreçte, kadın giyim kuşamında geleneksel ve dini olandan Batılı tarzda olana doğru bir güzergâh takip edilmiş, bu süreçte evrim geçirerek, kendi akışı içerisinde bir yol takip etmiştir. Kimi zaman da merkezi hükümetin yerel idari birimler vasıtasıyla gerçekleştirdiği müdahaleler ile hızlı ve radikal sayılabilecek bir seyir izlemiştir.

Cumhuriyetle birlikte her alanda sosyal yapının değişmesi ve kadınlara verilen haklar, toplumda kadının yerini radikal bir biçimde değiştirmiş ve kadınları, evlerinin dışında yeni görevler ve sorumluluklar almaya itmiştir. Bu da kadını aile içindeki geleneksel görevleri dışında, ülkelerinin üretimine doğrudan katılma, iş ve siyaset hayatında yeni sorumluluklar üstlenmek zorunda bırakmıştır.

• Cumhuriyetten günümüze moda olgusu ve değişen tercihler

Cumhuriyetin ilk yıllarında her alandaki hızlı değişimler moda konusunda sınırlı bilgiye sahip Türk kadınına genellikle çevrelerindeki etkili kişilerin tutum ve davranışlarını izleme eğilimine itmiştir.

Tüm dünyada savaş sonrası kadınların aktif çalışma yaşamının içersine girmesi ve yeni haklar elde etmesi, moda anlayışını da kökten değiştirmiştir. Kadınların kazandıkları özgüven, saçların kısılmasına giysi silüetinin düzleşerek sadeleşmesine neden olmuştur.

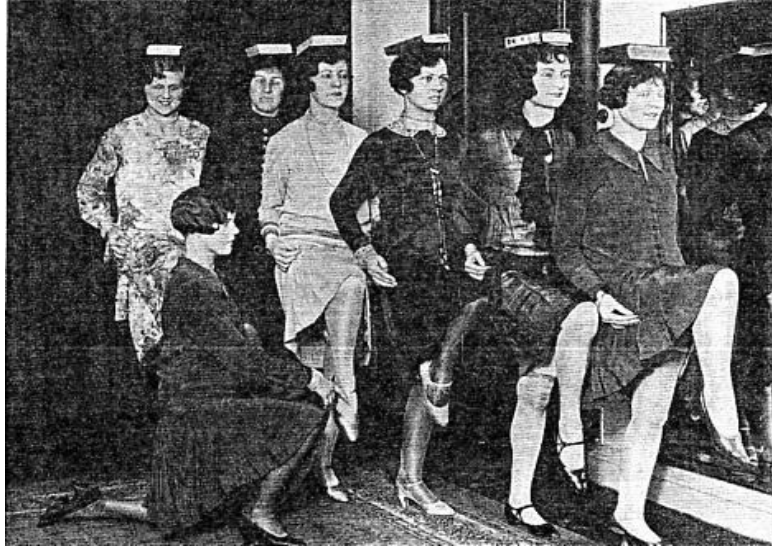
Modayı sınırlı ölçüde Avrupa moda dergilerinden takip eden Türk kadını da bu modayı benimsemiştir. Sade ve erkeksi izler taşıyan 20'lerin modası, yüzyıllar sonra yüzlerini cihana gösteren Türk kadınının sosyal gelişiminde, bir araç olarak katkıda bulunmuştur. Kadınsı görünüm ise zaten Cumhuriyetin idealist kadınlarının bilmediği bir görünümdür (Şahin, 2006: 12). Bu dönemde çalışma yaşamının içinde var olan kadınlar, sadece gelenek ve görenekleri göz ardı etmeksizin başkalarından bir ölçüde farklı davranmak ve farklı görünmek istemişlerdir.

20'li yılların ortalarında henüz yeni kurulmuş bir devletin Avrupa'da olduğu gibi modacıları ve kendi moda dergilerinin olması ise söz konusu değildir. Ancak bu dönemin yazarlarından Müsahipzade Celal'in "Süs Dergisi"ne yaptığı illüstrasyonlar da (çizilerek hazırlanmış moda resimleri) (Şekil 2) adının yayınlanması, yazarın bu alanda varlığını göstermesi ve modanın gelişmesi yönünde katkı sağlaması açısından dikkat çekici ve önemlidir. (Şahin, 2009: 21)

Şekil 2. Müsahipzade Celal'in "Süs Dergisi"ne yaptığı illüstrasyonlardan iki örnek
(Figure 2. Two samples from the illustrations drawn by Müsahipzade Celal for the "Süs" magazine)
(Kaynak: Şahin, 2009)

Bu yıllarda kadınlara dünya modası hakkında bilgi verebilecek en etkin araçlar kadın dergileridir. 1930'lu yılların magazin dergilerinin en önemli özellikleri moda ve dikiş bilgilerinin yanı sıra, kadınların çalışma hayatına özendirmeleleridir. Özellikle okuma yazma oranının yüksek olduğu kentlerde takip edilen bu dergiler çalışma yaşamı içerisinde daha yüksek statüleri barındıran görevlerde çalışan kadınlara yardımcı olmaktadır. Bu dergiler çalışan kadınların da çok şık olabileceğini ve günün modasını dergiler aracılığıyla takip edebileceklerini vurgulamaktadır. (Şekil 3) (Karabıyık, 2002: 162)

Şekil 3. 1930'lu yılların kadın dergilerinde iyi giyinmenin yanısıra iyi duruşunda sırları veriliyor
(Figure 3. In 1930's women's magazines, secrets of stylish dressing along with having a nice figure are given)
(Kaynak: Hanımeli Dergisi, 1938)

Ancak henüz bu dönemde ülkemizde hazır giyim endüstrisinin gelişmemiş olması, giyim konusunda mahalle terzilerinin hizmet vermesi ve evlerde dikiş bilen kadınların giysi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılaması nedeni ile modern dünyanın giyim stiline ayak uydurmak sınırlı bir ölçüde çözülebilmiştir.

Bununla birlikte artan bir ivmeyle gazete ve dergilerde kadınlara yönelik haber ve yazılara ağırlık verilmeye ve bu çerçevede Avrupa'daki giyim modası ile ilgili gelişmeler anında Türk kadınına iletmeye başlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın araya girmesi ve ekonomik zorluklar, kadın kıyafeti konusunun geri plana itilmesine neden olmuştur. Bu dönemde çalışma yaşamının içinde yer alan kadınların giysi tercihlerinde olabildiğince ekonomik davrandığı göze çarpmaktadır. Ayrıca, savaş yılları moda unsurunun kenara itildiği, tutumluluğun övüldüğü, israfın hor görüldüğü yıllardır (Karabıyık, 2002: 161).

Bu yıllar etek ve bluzlardan oluşan sade bir tarzın ve klasik stilin (etek- ceketten oluşan tayyörler ve döpiyeslerden oluşan giysiler) altın yılları olarak tanımlanabilir. Bir iş kadını için kullanımı kolay, ilgiyi direkt yapılan işe yönlendiren bu giyim stilinin, işteki saygınlığı da artıracakı düşünülmektedir. Çok canlı ve fosforlu renklerden uzak durmak işe verilen önem ve ciddiyeti yansıtmakta, takımlardaki kesimler, kup ve modellerin Avrupa modasını yansıtan çizgileri önemli ayrıntılar arasında yer almaktadır (Hanımeli. 1948: 42-53). Ancak dönemin başlarında Avrupa'da harp koşullarının etkisi ile moda konusunda hemen hemen hiç bir yenilik göze çarpmazken 40'lı yılların sonlarına doğru bir hareketlilik görülmektedir. (Şekil 4.)

Şekil 4. Erzurum'da bir ailenin genç kızları
(Figure 4. Teenager girls of a family in Erzurum)
(Kaynak: Anonim, 1946)

Üniforma tipi giysilerin yerini tekrar hareketlilik kazanan endüstrinin yuvarlak kesimlere sahip kadınsı giysileri hakim olmaya başlamıştır. Türkiye'de ise yurdun birçok şehrinde açılan kız enstitüleri mezunlarını vermeye başlamış, yaptıkları yılsonu defileleri ile kadınları moda hakkında bilgilendirmişlerdir. (Şekil 5) Modayı takip etmek isteyen özellikle kentlerde yaşayan kadınlar ise yenilikleri giysilerinde yansıtmaya çalışmıştır.

Şekil 5. 1947 yılına ait bir kadın dergisinde modern giysileriyle mezuniyet resminde yer alan Bergama Kız Enstitüsü öğrencileri (Dergideki orijinal alt başlığıyla verilmiştir)
(Figure 5. Bergama Girls Institute students whose graduation picture is seen on a 1947's women's magazine with their modern clothings)
(Presented with the original subtopic in the magazine)
(Kaynak: Hanımeli Dergisi, 1947)

Cumhuriyetin ilanından 1950'li yıllara gelinceye kadar henüz çok genç bir Cumhuriyet olan ülkemizde de modanın karşısındaki en önemli engelin ekonomik güçlükler olduğu söylenebilir. Bu bakımdan iki savaş arasında yer alan bu dönemde modaya uyma konusunda zihniyet eleştirilerinden ziyade ekonomik eleştirilerin ağır bastığı dikkati çekmektedir (Karabıyık, 2002: 51). Ancak her olumsuzluğa karşın kadınların tüm yurttaki eğitim alanındaki gelişimleri umut vericidir (Şekil 6).

Şekil 6. Erzurum Kız Enstitüsü öğrencilerinden bir grup
(Figure 6. A group of students from Erzurum Girls' Institute)
(Kaynak: Anonim, 1951)

Savaş sonrası çok partili dönemin etkisiyle de kadın kıyafetleri konusunda devlet yönlendirmesi zayıflamıştır. Meydana gelen hürriyet ortamından basın yayın organlarının en geniş biçimde faydalanmaya başlamasıyla giyim modası üzerindeki gazete ve dergilerin etkisi artmıştır. Geçmişten beri kadının modernleşmesi konusunda çıkardığı yayın organlarıyla büyük çabalar harcayan bazı gazete sahipleri ve gazeteciler bu tavırlarını çok partili dönemde de, artırarak sürdürmeye devam etmişlerdir.

Cumhuriyet döneminin ilk kadın dergilerinde kadına yeni bir toplumsal rol verilmesi, onun meslek sahibi olması yoluyla sağlanmaya çalışılırken, 50'li yıllarla birlikte Amerikan hayat tarzı magazin basını yoluyla daha da yayılmaya başlamıştır (Hanımeli, 1952: 23-32).

Artık birçok alanda yaşamının içinde yer alan kadınlar moda dergilerinde yer alan dar kesimli tüvit tayyörleri (Şekil 7), bluz ve etekleri, kuplarla oturtulmuş şık elbiseleri (Şekil 8), zengin kesimli manto ve kabanları giymeye başlamışlardır.

Şekil 7. Avrupa modasından örnekler veren tayyör modelleri (Orijinal sayfa dizaynı ile verilmiştir) (Figure 7. Women's suit models giving examples from European fashion) (Presented with original page design). (Kaynak: Hanımeli Dergisi, 1952)

Şekil 8. Günün modasını takip eden Malatya'dan genç bir kadın (Figure 8. A young woman from Malatya following the fashion of the time) (Kaynak: Anonim, 1958)

1956 yılında çıkan sanat, estetik, sosyete kelimelerinin ilk harflerinden ismini alan SES dergisi devrin moda-kadın anlayışı hakkında ipuçları vermektedir. Dergi yazılarında modanın hakim gücünü vurgulamakta, insanların bile modasının geçebileceğine değinerek değişen moda trendlerine dikkat çekmektedir (Barbarosoğlu, 2002: 169).

1960 ve 70'li yıllar dünyada ve ülkemizde önemli gelişmeler olduğu ve bunun etkilerinin moda alanında çok yakından hissedildiği yıllardır. 1964 yılında Ankara Antlaşması ile Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna ortak üye statüsüyle kabul edilmesi, 1968'lerde Avrupa'da meydana gelen gençlik olayları, Türk basın-yayın alanındaki büyüme, eğitim sistemindeki gelişmeler ve kadın istihdamının artması önemli toplumsal değişimlere neden olmuştur. Dünyada ortaya çıkan toplumsal olaylar yeni moda akımlarını tetiklemiş ve bunun izleri ülkemizde de giysilere yansımıştır.

1970'lerden başlayarak giderek zorlaşan yaşam koşulları kadının ev ekonomisine destek olma ihtiyacı ve özellikle kız öğrencilerin okumasını ve meslek edinmesini zorunlu kılar hale getirmiştir. Bu da kadınların toplumsal hayatın içine daha çok girmesine neden olmuştur (Şekil 9), (Barutcuğil, 2003: 23-28).

Dünyada cinsel özgürlük sloganlarının atıldığı 1970'li yıllar daha özgür ve umursamaz giyim tarzlarının ortaya çıkmasına da ortam sağlamıştır. Bu yıllar mini etek modasının tüm dünyayla birlikte Türkiye sokaklarında da görülmeye başladığı yıllar olmuş ve her kesimden kadın tarafından benimsenmiştir (Şekil 10).

Şekil 9. Sağlık alanında çalışan kadınlar
(Figure 9. Women working in the health sector)
(Kaynak: Anonim, 1974)

Şekil 10. Mini modasının izleri
(Figure 10. Traces of the mini fashion)
(Kaynak: Anonim, 1975)

70'li yıllarla birlikte hazır giyim ve tekstil endüstrisinin ülkemizde hızla gelişmeye başlaması daha fazla giyim ürününün piyasaya sürülmesi, iletişim araçlarındaki çeşitlilik, çalışan kadınların sayısının artması, ekonomik özgürlüğünü elinde tutan kadınların giyime ayırdıkları miktarın da artmasına neden olmuştur. Çalışan kadın kesimi standart çalışma giysilerinin dışına taşmış, etek boyları diz üstüne çıkmış, daha renkli bedeni saran trikolar iş giysileri olarak görülmeye başlamıştır.

Türkiye 1980'li yıllara girerken, gerek gazeteler, gerekse dergiler, verdikleri eklerle moda ve modern hayat tarzını Türk halkının gündemine iyice yerleştirmiş, Cumhuriyet döneminin laik ve modernleşmeci uygulamaları daha geniş bir alanda gerçekleşmeye başlamıştır.

80'li yılların sonlarından itibaren devlet televizyonu TRT'nin yayın alanını genişleterek, iki, üç kanalda birden yayın yapmaya başlaması, bunu özel televizyon kanallarının izlemesi dünyada olup bitenleri sadece büyük şehirlerde yaşayan kadınların değil, Anadolu'daki Türk kadınların da fark etmesini kolaylaştırmıştır. Bu değişim kentli köylü uçurumunu azaltırken, moda olgusunun da daha geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmıştır (Şekil 11).

Şekil 11. 80'lerde İstanbul'da geleneksel giysilerden esinlenerek hazırlanmış olgunlaşma enstitüsü defilesi

(Figure 11. A "institute of maturing" fashion show from 80's İstanbul inspired by traditional clothings)

(Kaynak: Anonim, 1981)

Şekil 12. 90'ların dergilerde yer alan erkeksi giyim hatları (Figure 12. Masculine clothing lines from 90's magazines)

(Kaynak: Üstün, 2008)

1990'larla birlikte değişen dış ticaret politikaları, dünya moda merkezlerinde var olan ünlü yabancı markaların ithalatına olanak sağlamış, daha önce sadece dergilerde görerek beğenilip dikilebilen giysilerin kolayca satın alınabilmesini ve modanın daha yakından takip edilebilmesini sağlamıştır.

Ancak bu dönemle birlikte kıyafet-zihniyet paralelliği hem mağaza vitrinlerinde hem de iletişim araçlarında dikkat çekmeye başlamıştır. Küresel modanın dışında kalarak sunulan kıyafetler siyasi düşünceleri de ifade eden yeni bir üsluba bürünmüştür. Bununla birlikte moda yön veren çoğu kadın magazin dergileri, kentli orta sınıf, eğitilmiş, çalışan veya çalışma beklentisi olan ev kadınları okuyucu kitlesi olarak benimsemiştir. Modayı takip eden özgür kadın imajı moda defilelerinde de sunulmaya başlanmıştır (Özdemir, 2003: 55).

Bu dönemde giysilerdeki erkeksi hatlar taşıyan çizgiler kadınların da erkeklerin egemen olduğu her alanda var olabileceklerini kanıtlamak istercesine değişmiştir (Şekil 12).

90'lı yılların sonlarından itibaren tüketimi teşvik edici satış yöntemlerinin çok gelişmesi taksitlendirme ve kredilendirme ile yapılan satışların giyim ürünlerine de yansıtılması giyim tüketimini arttırırken hemen hemen tüm dünya markalarının büyük alışveriş merkezlerinde yer alması dünya ile aynı anda modayı takip edebilme olanağını sağlamıştır.

2000'li yıllara doğru teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler kadınların daha üst yönetim görevlerine gelmelerini sağlarken, bu kadınlar giysileri ile kitleleri de etkilemeyi başarmıştır (Barutcuğil, 2002: 156).

21. Yüzyıla gelindiğinde çalışan kadınların kişisel imaj dinamiklerinin, samimiyet, doğallık, tutku, sosyal sorumluluk bilinci, güvenilirlik ve tutarlılık üzerine kurulduğu ayrıca çalışma hayatı içerisindeki kadının giysi tercihlerine özellikle, sosyal sorumluluk bilinci ve tutkuyu yansıtmaya gayretine girdikleri dikkat çekmektedir.

Türkiye'de bugün kadınlar, çalışma hayatında önemli bir yere sahip olmayı başarmışlardır. Kamu yönetiminde çalışan kadınların oranı yüzde 34.3 ile azımsanmayacak bir düzeydedir. Hâkimlerin yüzde 21.4'ü, savcılarının yüzde 5.8'i. Sağlık Bakanlığı'nda görev alan pratisyen hekimlerin yüzde 34'ü, uzman hekimlerin yüzde 27'si kadındır. Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği üyelerinin yüzde 15.6' sını, Türkiye Barolar Birliği üyelerinin yüzde 28.3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. İlk ve ortaöğrenimde görev alan kadın öğretmenlerin oranı yüzde 40'ın üzerindedir. Üniversite ve yüksekokullardaki kadın öğretim üyelerinin oranı ise yüzde 33.8'i bulmaktadır (Tuncer, 1998). Özellikle çalışan genç nesil küreselleşmenin etkisiyle daha yaratıcı, özgün, ve enerji dolu ritmiyle hem iş yerinde hem de iş dışında rahatlıkla kullanılan ergonomik giyimlere yönelmiştir.

2002 yılı sonrası kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kadınların pantolon giymesi, yapılan bir kanun değişikliği ile resmileşmiş, zaten bir süredir çalışma yaşamının içine girmiş olan pantolonlu giyimler gayri nizami olmaktan çıkmıştır.

Günümüz çalışan kadını, giysilerini mesleki konumu ve kişilik özellikleri doğrultusunda planlarken, giyimi aynı zamanda süslenme ve şık görünme isteğini yerine getiren bir araç olarak ta kullanmaktadır (Üstün, 2002: 21). Artık çalışan kadın imajı oldukça değişmiş, ideal kadın simgesi "çağdaş, dinamik ve çalışan kadın" olarak sunulmaya başlanmıştır. Çalışan kadınlar hem ekonomik özgürlükleri olması sebebiyle, hem de cemiyet içindeki zevk ve beğeni etkileşimine daha yoğun olarak maruz kaldıklarından, ev kadınlarına göre modayı daha yakından takip eden bir kategoriyi her zaman korumuşlar ve modanın taşıyıcı grubu olarak tanımlanmışlardır (Özdemir, 2003: 82).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Dünya'da ve Türkiye'de her geçen yıl çalışan kadın sayısı artış göstermektedir. Çalışan kadınlar ev kadınlarından farklı olarak, demografi, yaşam tarzı, tutum, medya ve tüketim alışkanlıkları gibi alanlarda ayrı bir grubu temsil etmekte, birçok alanda en üst mevkilerde yer alarak ülke yönetiminde ve çalışma hayatında söz sahibi olmaktadır.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte Türk kadınının, eğitim, meslek seçimi ve iş olanakları açısından erkeklerle yarışır hale gelmesinde kuşkusuz Cumhuriyetin ve Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük katkıları söz konusudur.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kadınlara yönelik gerçekleştirilen düzenlemeler bazı dönemlerde kanuni yaptırımları zorunlu kılmış, ancak kadın kıyafetlerindeki değişim daha geniş zamana yayılan, ama sonuçta modernleşmenin amaçlandığı bir süreci içermiştir.

Zamanla tekstil endüstrisinin hızla gelişmeye başlaması seri giyim ürünlerinin piyasaya sürülmesi, iletişim araçlarının moda konusundaki yayınları ve kadınların moda ile olan ilgisinin artması, giyime ayrılan miktarın da artmasına neden olmuştur.

Günümüzde kadın görünümü ve kıyafetleri Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yapılan yenilikçi hareketlerle biçimlenmiş, bu günkü şeklini almıştır. Bir toplumu oluşturan insanların beğeni, fikir ve tercihleri her birey için aynı olmasa da çalışma hayatı içerisindeki kadınların toplumdaki rolünün artması, onların diğer kadınları da yönlendirmesine katkı sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün her zaman

görmek istediği çağdaş görünümlü, kendine güvenen, güçlü ve eğitilmiş Türk kadınları toplumdaki layık olduğu yeri almıştır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Aklan, M.Ö., (1990). Tanzimat'tan Sonra Kadının Hukuksal Statüsü ve Devletin Evlilik Sürecine Müdahalesi Üzerine, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı:50, ss:47-51.
2. Altınay, H. ve Yüceer, H., (1992). Moda ve Tarihi, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
3. Anonim, (Makalede "Anonim" kaynak olarak yer alan resimler Sayın; Muammer Özçelik'in özel albümünden alınmıştır.)
4. Barutcuğil, İ., (2003). 21. Yüzyılda Yönetim ve Kadın Yönetici, Kişisel Gelişim Dergisi, cilt:1, Mart, sayı:3, ss: 23-28
5. Barutcuğil, İ., (2007). İş hayatında Kadın Yönetici, Kariyer yayınları, İstanbul.
6. Busha, C.H. ve Harter, S.P., (1980). Research methods in librarianship: Techniques and Interpretation, Academic Press, 417 pages, 1 edition, Orlando.
7. Cumhurbaşkanlığı Arşivi, (17 Mayıs 1930). " Christian Science Monitör Gazetesi Tercümesi", D.6, Kl.60-3, F.65-1-92.
8. Çakır, S., (1991). Osmanlı Kadın Dernekleri, Toplum ve Bilim Dergisi, sayı:53, Bahar, ss:139-159
9. Çakır, S., (1996). Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Yayınları, 2. baskı: İstanbul, ISBN 975-342-044-7,
10. Demirdirek, A., (1993). Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi, İmge yayınları, Ankara.
11. Doğramacı, E., (1997). Atatürk ve Kadın Hakları, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: 4, Kasım, Sayı: 10, ss: 19-25.
12. Erden, S., (2002). Kültürel Batılılaşma, Modernleşme ve Batılılaşma, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt:3, ss: 387-388
13. Feyzioğlu, T., (1986). Atatürk ve Kadın Hakları, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:2, Sayı:6, Temmuz, ss:541-542
14. Frisby, D. ve Simmel G., (2005). Modern Kültürde Çatışma, Çev: Bora ve Diğerleri, İletişim Yay. İstanbul, ISBN: 975-05-0192-6
15. Genel Kurmay Başkanlığı, (1981) Atatürkçülük, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Cilt:1, Ankara
16. Göle, N., (1991). Modern Mahrem Medeniyet ve Örtünme, Metis Yayınları, İstanbul.
17. Gönüller, Y., (28.05.2009). Teali-i Nisvan Cemiyeti, <http://gizlenentarihimiz.blogspot.com/2009/05/teali-i-nisvan-cemiyeti.html>, Alıntı tarihi;(25.10.2010)
18. Gökaçtı, M.A., (03.07.2005). Kadın giysileri ve tek parti dönemi, <mailto:magokaçti@tnn.net, alıntı tarihi;(02.08.2010)
19. Göksel, G., (1988). Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
20. Hanımeli Dergisi, (1930-55). "Aylık Kadın, Moda, Model ve San'at Gazetesi" 1930-1955 yılları arasına ait dergi arşivleri, Tan Matbası, İstanbul
21. Kaplan, L., (1998). Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara.
22. Kaplan, L., (2001). Türk Bedai' yini Koruma Derneği ve Cumhuriyet Döneminde Türk Güzelliğini Geliştirme Çabaları, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:49, Mart, Cilt:17, ss:139-171
23. Kaptan, S., (1995). Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri, Tekişik yayınevi, 10. bs.,290 s., Ankara.

24. Karabıyık, B.F., (2002). İş Hayatına Atılmış Kadınlardan, Kanun-
i Evvel 1929, Modernleşme Sürecinde Moda ve Zihniyet, 2. Baskı,
İz Yayıncılık, İstanbul.
25. Kırzioğlu, N., (1992). Giyim Sanatı ve Kişisel Görünüm, Ant
Matbaası, Ankara.
26. Koca, Y.K., (1998). Osmanlı'da Kadın ve İktisat, Beyan
Yayınları, İstanbul.
27. Koç, F., Koca E., (2010). Osmanlı Kanunlarında Giyim Kuşam
Yasakları, Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi,
sayı:10, Yaz, ss: 31-50
28. Kocatürk, U., (1984). Atatürk ve Aile, Atatürkçülük, Genel
Kurmaya Bask. Yayınları, Cilt:11, MEB Basımevi, İstanbul.
29. Kocatürk, U., (1984). Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Turhan
Kitap evi, Ankara.
30. Oktar, T., (1998). Osmanlı Toplumunda Kadının Çalışma Yaşamı,
Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyesi, Bilim Teknik
Yayınevi, 1. Basım, İstanbul.
31. Orçan, M., (2008). Osmanlı'dan Günümüze Modern Türk Tüketim
Kültürü, Harf Eğitim Yayınları, Ankara.
32. Osma, K., (2006). Cumhuriyet Dönemi Kadın Heykellerinde Kadın
İmgesi, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:30, Sayı:1, Mayıs,
s:89-107
33. Özdemir, U., (2003). Türkiye'de Kadın Kıyafetinde Modernleşme
Süreci ve Medyanın Etkisi, Köprü Dergisi, sayı: 84, ss: 51-83
34. Resmi Gazete, (25-10-1982), "Kılık Kıyafet Yönetmeliği", 1.Bölüm,
Madde 7 (a), No:17849, Cilt:5;21, ss: 2879
35. Sancar Ü.S., (2000). Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş:
Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, TÜSİAD yayınları, 1.baskı,
İstanbul.
36. Sarısamam, S., (1999). Sosyal Alanda Yapılan İnkılaplar ve Bu
İnkılapların Özümsemesi Meselesi, Atatürk Araştırma Merkezi
Dergisi, Cilt:15, Sayı:45, ss:1101-1121
37. Sevim, A., Öztoprak, İ. ve Tural, M.A., (2006). Atatürk'ün Söylev
ve Demeçleri, İlesam Yayınları, 1. baskı, Ankara, ISBN:
975.16.01163-0.
38. Şahin, Y., (2006). 1920-1930 Yılları arasında Türkiye' de Kadın
Silüetinde Moda Anlayışı ve Değişimler, Dokuz Eylül
Üniversitesi, Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi , İzmir.
39. Şahin, Y., (2009). Müsahipzade Celal'in Moda İllüstrasyonları
(20. Yüzyıl Başlarında Türkiye'de Moda Çizimleri Üzerine),
Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli
Dergisi, Sayı:3, ss:19-24
40. Tanilli, S., (2007). Türkiye'de Eğitim Aydınlanma ve
Kemalizim, Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Dil, Kültür,
Eğitim, Gazi Üniversitesi Yayını, No:8, Ankara.
41. Tezel, S., (1983). Atatürk ve Kadın Hakları, T.T.B. Yayınları,
Ankara.
42. Tuncer, E., (11-07-1998). Cumhuriyet ve Kadınlarımız, Radikal-
online Okur Forumu, alıntı tarihi: 29-10-2010,
<http://www.radikal.com.tr>.
43. Tuncer, H., (1989). Türk Kadınının Geçirdiği Evrimin Tarihçesi
ve Bugünkü Durumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:6,
Kasım, Sayı:16, ss:163-172
44. Üstün, G., (2002). Giyim ve Moda Tarihi, Basılmamış Ders
Notları, G.Ü.Mesleki Eğt.Fak., Ankara, ss: 21
45. Üstün, G., (2008). Giysi Sosyolojisi, Basılmamış Ders Notları,
G.Ü.Mesleki Eğt.Fak., Ankara, ss:47.